

→ Grobišta 2. svjetskog rata

OTKRITI ISTINU RASVIJETLITI KRVAVE KOMUNISTIČKE ZLOČINE IZ 1945.

Marko Knezović
bih@vecernji.net

Prije dvije godine fra Miljenko Stojić dao je ideju za uspostavu Povjerenstva za obilježavanje i uređivanje grobišta iz Drugoga svjetskog rata i poraća na području općine Široki Brijeg. Ono je uskoro i utemeljeno (30. kolovoza 2009. godine) te odmah počelo raditi u suradnji s Vicepostulaturom postupka mučeništva "Fra Leo Petrović i 65 subraće". Jedan od ciljeva Povjerenstva je ustanoviti istinu i razotkriti događanja iz olovnih vremena s kraja Drugoga svjetskog rata i poslije njega na području širokobriješke općine.

Ratni sukobi

Poznato je da su počinitelji ovih zločina partizani komunisti, pripadnici NOV-a, KNOJ-a, Ozne i Udbe. O radu ovoga povjerenstva saznali smo razgovarajući s fra Miljenkom Stojićem, Perom Kožulom, dr. sc. Milom Lasićem i Velimirom Mabićem. U Povjerenstvu su još fra Ante Marić, Gojko Jelić, Ivo Slišković, Božo Zovko, Marko Martinović i Eugen Zeljko.

-Od početka našega rada prikupljamo informacije s terena, pa smo do sada na području općine Široki Brijeg utvrdili i dokumentirali oko stotinu lokacija pojedinačnih i masovnih grobišta i stratišta s oko 300 ukopanih stradalnika. Pretpostavljamo da ih ima još pedesetak. Velik dio pokopanih su vojnici, najviše Nijemci, što poginuli u ratnim sukobima, što smaknuti nakon njih, ali ima i dosta civila. Još nema potvrde, ali sve indicije govore da su među pokopanim u ovim grobištima fra tri Nevenko Mandić, Bono Andačić, Marko Dragičević, vjerojatno i Mariofil Sivrić, za kojega se pretpostavlja da je ukopan u masovnoj grobnici u Dubravi, u selu Knešpolje. Iz tri grobnice u Dubravi u svibnju i lipnju 2010. godine ekshumirano je ukupno 28 kostura. Na groblju u Kočerinu ukopani su fra Valentin Zovko i fra Andrija Topić, koji su ubijeni u Župnom dvoru u Kočerinu, rekao nam je Pero Kožul, predsjednik Povjerenstva. Kosturi iz knežepoljske Dubrave forenzički su obrađeni u KB-u Mostar, a u tijeku je DNK analiza u Splitu. Povjerenstvu se do sada javilo desetak osoba koje su dale uzorke, jer pretpostavljaju kako bi među ekshumiranim mogli biti njihovi najbliži srodnici.

-Nadamo se da će se javiti još mnogi i također dati uzorke, jer su brojne obitelji u širokobriješkoj općini koje su izgubile svoje najbliže, a nikada do sada nisu saznale gdje se nalaze njihovi posmrtni ostaci. Troškovi otkopavanja i pronalaženja žrtava jako su veliki, oko 12.000 kuna (3000 KM) po ti-

Utemeljena povjerenstva
u Neumu, Ljubuškom,
Posušju i Busovaci

**POVJERENSTVO ZA OBIJEŽAVANJE I UREĐIVANJE GROBIŠTA 2. SVJETSKOG RATA U ŠIROKOM
BRIJEGU EVIDENTIRALO DO SADA VIŠE OD STOTINU GROBIŠTA S OKO 300 ŽRTAVA**

U tijeku identifikacija tijela 28 žrtava iz grobnice u Knešpolju

Jedinstven izgled obilježavanja svih stratišta i grobišta: drveni križ s pločicom na kojoj se nalaze osnovni podaci

GROBIŠTE
II. SVJETSKOG RATA I PORACA
općine Široki Brijeg
2

Prvo iskapanje posmrtnih ostataka obavljeno je tijekom lipnja 2010. na lokalitetu Dubrava-Knešpolje kada je pronađeno 28 posmrtnih ostataka žrtava komunističkog pokolja

Povjerenstva se utemeljuju diljem BiH

■ Širokobriješko Povjerenstvo za obilježavanje i uređivanje grobišta prvo je ove vrste u BiH. Slijedili su ih i iz drugih gradova, pa su slična povjerenstva utemeljena u Ljubuškom, Neumu, Posušju i Busovači. Uskoro bi se slična povjerenstva trebala utemeljiti u posavskim gradovima Odžaku i Derventu. Poznato je da su u Travniku partizanski zločinci pobili oko tri tisuće hrvatskih vojnika.

jelu. Samo DNK analiza jednoga tijela stoji 5000 kuna, a često ju je potrebno ponoviti. Upravo je u Splitu u tijeku identifikacija tijela onih 28 žrtava iz masovne grobnice u Knešpolju – Dubravi, kažu u Povjerenstvu. Daljnja će se iskapanja i identifikaciju nastaviti u skladu s novčanim mogućnostima. Zato je Povjerenstvo uputilo i zamolbu, u kojoj pozivaju svakoga tko može novčanim prilogom pomoći nastavak humanih aktivnosti Povjerenstva i tako pridonijeti da se ova misija uspješno dovrši. Dakle, svoj možebitni novčani prilog uplatite Uni-Credit banci na predračun broj: 3382202257086560 sa svrhom doznake za "Uređenje grobišta". Troškove i imena donatora, koji to žele, objavit će se na portalu www.sirokibrijeg.ba na kojemu se, uz portal www.pobijeni.info, može sve saznati o radu Povjerenstva.

Poznata stratišta

Ovih dana Povjerenstvo u suradnji s Vicepostulaturom počinje obilježavanje do sada poznatih stratišta, tako što će se na svako mjesto postaviti drveni križ s metalnom pločom i rednim brojem pod kojim je zaveden u dokumentaciju. Na službenoj stranici općine Široki Brijeg bit će postavljena karta sa svim do sada označenim lokacijama. Ključom na pojedino grobište čitatelji mogu saznati sve podatke o toj lokaciji. Uspostavljeni su kontakti s Veleposlanstvom Njemačke i raznim udrugama pri Vladi Republike Njemačke, a cilj je identifikacijom pronaći što više imena stradalih. Suraduje se i s krovnom njemačkom Udrugom za otkrivanje podataka o poginulim njemačkim vojnicima. Konačan cilj je sklapanje sporazuma Njemačke i BiH o provedbi zajedničke istrage koja bi rezultirala otkrivanjem što više lokacija s posmrtnim ostacima stradalih. Nakon započeti obilježavanja, planirana je izrada monografije o žrtvoslovu, izrada izvješća sa svim pojedinostima, fotografijama i ostalim pojedinostima.

Najvjerojatnije se tu nalaze i posmrtni ostaci franjevca

POKOLJ

Pred vratima kuće klali su ih kao što se ovce kolju...

■ Još uvijek ima preživjelih svjedoka masovnih zločina, od kojih se većina dogodila u veljači 1945. godine, pa ih pozivamo na suradnju s Povjerenstvom. Postoje svjedoci iz prve, ali i druge ruke koji mogu pomoći u rasvjetljavanju zločina, kaže Mile Lasić i dodaje kako gotovo nema sela bez tih grobova:
- Najviše je grobišta evidentirano na liniji Zavoznik - Pribinovići (crkva) - Knešpolje - Uzarići, te na Lisama (iza Tuckovića kuća, na Baračevu čaeru i na Pobranci).
- Prva sljedeća iskopavanja bit će na liškoj Pobranci, nedaleko od središta Širokoga Brijega.
Pretpostavlja se da su tako

u jednoj masovnoj grobnici tijela trinaest hrvatskih i njemačkih vojnika - ranjenika, rekao nam je Lasić. O stradanju ovih nesretnika, nakon što su ih bespomoćno izvukli iz vojne bolnice u samostanu školskih časnik sestra franjevaka u Širokome Brijegu, postoji i pismeno svjedočenje jedne neimenovane časne sestre, koje zorno ilustrira način na koji su se monstrozan način partizani komunisti obračunavali sa svojim neistomišljenicima u Širokom Brijegu u veljači 1945.
- Kad je upala neprijateljska vojska, odmah su sve ranjenike oplienili. Tražili su i oduzimali sve dragocjenije

i vrijednije stvari: satove, lančice, prstenja, nalivpera... Izvodili su ranjenike na dvorište. Pred vratima kuće klali su ih kao što se ovce kolju. Položili ih na zemlju i - bajunetom po vratu... Nastao je užasan, grozan prizor. Plač, u groznom plaču zazivanje i zapomaganje. U tužnom zazivanju i plaču zazivali su majke, žene, djecu, braću, sestre i drugu rodbinu (citat). Ostao je sačuvan i zapisnik - izvješće nadređenim udbaša Danila Pecelja o ubojstvu fratara u Kočerinu. Peceelj u zapisniku priznaje ubojstva, ali piše i da su javnosti bezuspješno pokušali prodati priču da su fratri pobijeni od strane četnika ili škripara.

Tri mjeseca prije ovih najtežih rata (1941-45) dolazi u vojnu bolnicu 28 hrvatskih i njemačkih ranjenika u samostanu Čestiti, školskih sestara franjevaka u Lisici. Tražili su sve ranjenike i zapovjednik 7. veljače 1945. godine. Tražili su i sestre časnik vojske. 1945. hrvatska vojska povukla prema Mostaru. Njemačke vojnike ranjenike, koji su u velikom broju bili ostali u samostanu na Knešpolju. Bilo ih je oko 20-30. Kad je upala neprijateljska vojska, odmah su sve ranjenike oplienili. Tražili su i vrijednije stvari, sve u groznom plaču zazivanje i zapomaganje. U tužnom zazivanju i plaču zazivali su majke, žene, djecu, braću i drugu rodbinu. Ostao je sačuvan i zapisnik - izvješće nadređenim udbaša Danila Pecelja o ubojstvu fratara u Kočerinu. Peceelj u zapisniku priznaje ubojstva, ali piše i da su javnosti bezuspješno pokušali prodati priču da su fratri pobijeni od strane četnika ili škripara.